



عنصر فضا

محمدجواد احسانی‌فر، مدیر پیش دبستان شوکا گفت: «تحقیقات نشان داده‌اند، فضا عاملی راهبردی و روانی است و از بعد فیزیکی می‌تواند احساس خوب و یا بد را به انسان منتقل کند. فضا به عنوان یک عنصر، شامل فضای درونی بسته، فضای درونی باز و یا فضای بازی، عنصری مؤثر بر آموزش پیش از دبستان است. متأسفانه فضای موجود در پیش دبستانی‌ها، چه دولتی و چه غیردولتی، غالباً مطلوب نیست و به تحقق اهداف آموزشی کمک نمی‌کند. در یک دبستان دولتی، کلاسی را به پیش دبستانی‌ها اختصاص می‌دهند. باید ببینیم این فضا امکانات لازم را دارد؟ باید از نظرات کودکان استفاده کنیم و ببینیم کودکان ما چه می‌خواهند.

ما نمی‌توانیم در مرکز بنشینیم و برای یک منطقه جغرافیایی خاص با قومیت‌های گوناگون تصمیم بگیریم. هر محل جغرافیایی می‌تواند برای پیش دبستانی خودش تحقیق کند و از فضای محلی بهره بگیرد. فضای در حد انتظار تهرانی، با فضای استاندارد در شمال تفاوت دارد. یکی از شاخصه‌های مهم در فضای آموزشی پیش دبستانی، موضوع وجود نور مناسب و کافی است. نور طبیعی عاملی است برای تمرکز و آرامش دادن به

پرواز در فضای کودکان

بررسی وضعیت موجود در فضاهای آموزشی پیش دبستان با حضور کارشناسان، مدیران و مربیان پیش دبستانی

گزارش: اصغر ندیری

اشاره

فضا و آن چه در فضا وجود دارد با افرادی که در این محیط رفت‌وآمد می‌کنند، ارتباط برقرار می‌کند. در ادامه سلسله نشست‌های علمی-آموزشی مجله رشد آموزش پیش دبستانی، میزگردی با حضور دکتر فرخنده مفیدی، سردبیر مجله و استاد دانشگاه علامه طباطبایی، مرتضی مجدفر، عضو هیأت تحریریه فصل نامه رشد آموزش پیش دبستانی و مدرس دانشگاه، محمدجواد احسانی‌فر، مدیر «پیش دبستانی و دبستان شوکا» در تهران، زهره دهقانی، کارشناس ارشد رشته آموزش پیش دبستانی و جمیله حدادزاده، دانشجوی کارشناسی ارشد برگزار شد و حضاران به بحث درباره اهمیت فضاهای آموزشی و باید و نبایدهای آن پرداختند.

طراحی فضاهای آموزشی

سردبیر «رشد آموزش پیش دبستانی» به عنوان مقدمه، از ایجاد رابطه بین فضای آموزشی و افراد سخن گفت: «به نظر می‌رسد در فضاهای آموزشی دوره‌های تحصیلی، به ویژه پیش از دبستان، مشکلاتی وجود دارد. یا نمی‌توانیم از فضاهای موجود به طور مناسب استفاده کنیم، یا در ساخت آن‌ها از هنر معماری و طراحی بهره چندان نگرفته‌ایم. درصد بسیاری از این فضاها برای کودکان مناسب نیستند. و یا برای آن‌ها ساخته نشده‌اند. از آن جا که چنین کمبوهایی پیامدهایی نیز خواهند داشت، از کارشناسان و حضاران محترم درخواست می‌کنم، نظرات خود را بیان کنند. ما می‌دانیم که این اماکن علاوه بر کودکان و یادگیری آن‌ها، بر خود مربیان و خانواده‌ها هم تأثیر می‌گذارند. به هر صورت باید استانداردها و وضعیت مطلوبی وجود داشته باشد تا به اهداف والای خود برسیم.»



عکس از رضا بهرامی



توجه خانم مونته‌سوری به فضای آموزشی، براساس فعالیت‌های کودک

دکتر مفیدی، استناد دانشگاه علامه طباطبایی، با بیان این که کار مونته‌سوری در بین دیگران از همه جالب‌تر بوده است، گفت: «مونته‌سوری براساس فعالیت کودک، به فضا توجه داشت. شاید پیازه و یا فروید هدفشان فضا نبوده است. اما در هر صورت می‌بینیم که فضاهای موجود معمولاً برای کودکان ساخته نشده‌اند و معماری ساختمان‌ها براساس نیازهای آنان نیست. استانداردها می‌گویند این مکان‌ها باید به دور از سروصدا، آلودگی و جاده اصلی باشند و اندازه‌اش در حد مناسب باشد. البته من فکر می‌کنم از لحاظ اندازه و مساحت، فضاهای شهرستان‌ها بهتر از تهران است. در تهران محدودیت‌هایی که از طریق سازمان‌های مسئول صورت می‌گیرد، گاه باعث می‌شود که مدیران آن‌چه را که هست بپذیرند؛ به علت نیاز جمعیتی، این مراکز فاصله‌هایی را که بهزیستی مشخص کرده است، رعایت نمی‌کنند.»

نگاه خانواده‌ها

احسانی‌فر، مدیر پیش‌دبستانی و دبستانی شوکا به نگاه خانواده‌ها اشاره کرد. طبق این نگاه، اگر خانواده‌ها، کودکان خود

شناخت نیازهای کودک

زهره دهقانی، با اشاره به سابقه شناخت و مطالعه نیازهای کودک و مشارکت دانشمندان در این کار گفت: «اندیشمندان ابعاد وجودی کودک را به لحاظ رشد جسمی، عاطفی، هیجانی و روان‌شناسی رشد مورد مطالعه قرار دادند و در حد بالایی دریافتند که «کودک» کیست و چیست. آنها دریافتند که کودک آن‌طوری که ما بزرگسالان می‌خواهیم، آموزش نمی‌بیند. پیازه می‌گوید: محیط کودک باید محرک باشد تا رشد ذهنی او کامل شود. یا اریکسون در این زمینه می‌گوید: برای تأمین رشد عاطفی کودک در مراحل سنی گوناگون، و برای دادن اعتماد به نفس و استقلال به کودک، به محیط امن نیاز است. به نظر من باید از کودک پرسید و بر اساس نیازهای وی برنامه‌ریزی کرد. اتفاقی که در ایران می‌افتد این است که ما همه اصول را در کتاب‌ها داریم و به دانشجویان آموزش می‌دهیم، اما کاربرد آن‌ها را عملاً در مراکز نمی‌بینیم. در دنیا فضا را براساس نیازهای کودک سازمان‌دهی می‌کنند. در یک مهدکودک در کشوری پیشرفته، کلاس خاصی نمی‌بینیم که در آن میز و نیمکت داشته باشد، بلکه می‌آیند و آن‌جا را به مراکز متنوع یادگیری تقسیم می‌کنند.»

دانش‌آموزان. در این ارتباط بحث رنگ را نیز می‌توان مطرح کرد.»

سردبیر رشد آموزش پیش‌دبستانی، با توجه به مطلوب نبودن فضاهای آموزشی و تک‌بعدی بودن نگاه دست‌اندرکاران، به این مطلب اشاره کرد که مربیان نیز با اصول طراحی فضا آشنایی ندارند. از طرف دیگر، مؤلفه‌های تأثیرگذار، مانند نور، سرما، گرما و صدا در نظر گرفته نمی‌شوند و به نوبه خود مشکلاتی به وجود می‌آورند. وی افزود: «طبیعی است وقتی که از استاندارد فضای آموزشی کودکان صحبت می‌شود، باید به گوشه گوشه مکان توجه کرد. متأسفانه، همان‌طور که دوستان می‌گویند، فضا برای کودک تدارک دیده نشده و اصولاً هدف از ساخت فضا چیز دیگری بوده است. مثلاً یک خانه مسکونی بوده که در و دیوار آن برای کار دیگری آماده شده است.

تحقیقات دانشگاهی انجام گرفته در تهران و شهرستان‌ها هم، مطلوب نبودن این فضاها را نشان داده‌اند. کارشناسان هشدار می‌دهند که این فضاها نمی‌توانند با کودک و مربی ارتباط ایجاد کنند. بسیاری از مشکلات رفتاری کودکان ناشی از نامناسب بودن فضاست و آثار آن به صورت ناراضی‌ت‌ی والدین انعکاس می‌یابد. شادی و رفاه بچه‌ها در گرو این موضوع است.



را برای نگاه داشت به پیش دبستان می فرستند و رضایت دارند، طبیعتاً انتظار بیشتری از ما نخواهند داشت. انتظار از مدارس غیرانتفاعی نیز انتظاری رفاه طلبانه است. احسانی فر در ادامه مطالب خود، ضمن انتقاد از سخنان



امروز با دیروز لزوماً فرق دارد. همه ما در فضاهایی از گذشته زندگی کرده ایم، درس خوانده ایم و کار کرده ایم، ولی ضرورتاً امروزه باید با دید بازتری به کودکان خود و نیازهای آنها نگاه کنیم.

دکتر مفیدی:

فضاهای موجود معمولاً برای کودکان ساخته نشده اند و معماری ساختمان ها بر اساس نیازهای آنان نیست

دوستان از الگوهای جهانی مثال زند. اما واقعیت این است که وقتی این ها را با ویژگی های موجود کشور می سنجیم، حتی در بسیاری از مدارس خاص و غیر دولتی، این ویژگی ها را نمی بینیم. می خواهم بپرسم آیا باید از این الگوها عدول کرد یا به پایین ترین سطح راضی بود؟ واقعیت این است که خیلی از مدارس ما از این الگوها و استانداردها فاصله دارند. از دیدگاه مدیریتی، ما باید از الگوهای موفق الگوبرداری کنیم و با توجه به ویژگی های حداقلی خودمان، شرایطمان را با استانداردها تطبیق دهیم. اگر ما بتوانیم بعضی ویژگی ها را لحاظ کنیم، می توانیم ادعا کنیم که به سمت فضاهای مطلوب حرکت کرده ایم.

یکی از این ویژگی ها «امنیت» است. فضا باید به نوآموز پیش دبستانی احساس آرامش بدهد. کودک نباید در آن محیط ترس داشته باشد؛ ترس از ماشین یا موجودات زنده ای که ممکن است وارد مدرسه شوند. خیلی از مدرسه ها میز و نیمکت را برداشته و فضا را موکت کرده اند. این یکی از زمینه های رفتن به سوی امنیت است. یا کاری می کنند که

امروزه زاویه دید و حس نسبت به کودک و آموزش پیش دبستانی را مثبت ارزیابی می کنم. اکنون نظر افراد نسبت به «بازی» با دیروز متفاوت است. والدین هم آگاه تر شده اند و از تأثیرات این آموزش ها آگاهی بیشتری پیدا کرده اند. در نتیجه این آگاهی ها، انتظارات آن ها هم بیشتر شده است. باید ببینیم چه انتظاراتی دارند.»



دهقانی:

اتفاقی که در ایران می افتد این است که ما همه اصول را در کتاب ها داریم و به دانشجویان آموزش می دهیم، اما کاربرد آن ها را عملاً در مراکز نمی بینیم

کل فعالیت بچه ها در یک طبقه باشد. ویژگی دیگر، «شادابی و نشاط» است. موضوع رنگ محیط، طراحی فضا، استفاده از عناصر ایجادکننده شادابی، مثل نمادهای عروسکی و مورد پسند بچه ها، به نوعی محیط را با نشاط می کنند. ویژگی دیگر «بهداشت» است. به یک واحد پیش دبستانی رفتم که چهار عدد آب خوری داشت. به بچه ها هم آموزش

سازمان دهی فضا

مرتضی مجدفر، از اعضای شورای برنامه ریزی مجله رشد آموزش پیش دبستانی، میلمان آموزشی و تجهیزات و وسایل را از عناصر مهم در الگوهای طراحی آموزشی می داند. او می گوید: «در واحدهای پیش دبستانی، سازمان دهی فضا و میلمان آموزشی باید از استانداردهایی تبعیت کنند.

دهقانی درباره تجربه های خارجی، گفت «خواندن مطالبی در مورد خارج از کشور و ترجمه کردن و یا از نزدیک دیدن عملکرد آن ها، برای پیشرفت کار خوب است، اما نیاز جامعه ایرانی نیست. مگر جامعه در حال تحول نیست که ما می خواهیم نسخه واحد بدهیم؟ نیازها متفاوت شده اند. به کودکی تان فکر کنید و آن را با کودکی امروز مقایسه کنید. این دو قابل مقایسه نیستند. برای همین نمی توانیم بگوییم در تمام دنیا نقاط مشترک داریم. اما می توانیم بگوییم، ما انسانیم و وجوه مشترک نیز می توانیم داشته باشیم. تأکیدم بر این است که باید امروزه محل جغرافیایی را هم در نظر بگیریم.»

روش بینابین

«نگاه الگویی دیگران را لزوماً نباید مطلوب بدانیم.» این جمله ای بود که دکتر مفیدی در تأیید نظرات مدیر پیش دبستانی شوکا بیان کرد. هم چنین افزود: «استانداردها در سطح جهانی حرف اول را می زنند. حال ما چه استانداردی را از لحاظ بومی، علمی و فرهنگی مدنظر داریم و تا چه حد کارساز است، مسئله دیگری است. اما باید روشی بینابین بیابیم. اگر نه این و نه آن را انجام دهیم، مشکل ما هم چنان باقی می ماند. نیاز

شادابی و نشاط، بهداشت، خلاقیت و اکتشاف نادیده گرفته می‌شود.

اما از جنبه کار گروهی و مشارکت، در کشور ما حتی بزرگسالان به خوبی مشارکت گروهی ندارند. معلم‌ها و مربی‌ها نیز یاد نگرفته‌اند که به کودک چگونگی کار گروهی را بیاموزند. نه فقط فضای امن و مناسب برای بچه‌ها فراهم نیست، به انگیزش آن‌ها هم توجه نمی‌شود. ما در فضاهای بسته، این ویژگی‌ها را ندیده‌ایم و امیدواریم تغییراتی ایجاد شود. اما چرا این ویژگی‌ها دیده نمی‌شود؟ چون مراکز متولی، از جمله سازمان بهزیستی در درس‌های خود برای مدرسان و مربیان

و با ویژگی‌های رشدی کودک تناسب ندارند. اما در کنار این مشکلات، مواردی هم هستند که افراد شاغل در آن واحدها می‌توانند به راحتی آنها را رعایت کنند. مثلاً برای رسیدن به سطحی از امنیت، به تصور این که رسیدن به وضعیت مطلوب دور از دسترس است، تلاش چندانی نمی‌شود. ما حتی سراغ بهترین مراکز رفتیم، اما دیدیم آن‌ها هم ساده‌ترین مسائل در ارتباط با امنیت کودکان را در نظر نمی‌گیرند.

نکته‌ای نیز درباره اولین استاندارد، یعنی رنگ و رعایت تضاد آن در پله‌ها بگویم. برای تک‌پله‌ها یا رمپ می‌گذارند و یا با تضاد رنگ

داده بودند که بعد از رفتن به دست‌شویی، دست‌هایشان را بشویند. زنگ تفریح دیدم حدود ۵۰ دانش‌آموز دو کلاس به سمت آب‌خوری‌ها می‌رفتند و وقتی یکی صابون می‌زد، آن یکی داشت دستش را آب می‌گرفت و دیگری هم از زیر دست اولی آب می‌گرفت. این عدم رعایت بهداشت به خاطر خوب طراحی نشدن محیط بهداشتی بود.»
 مجدداً توضیح داد که فضا باید با توجه به ویژگی‌های کودکان طراحی شده باشد. بعضی مدرسه‌های دولتی، صبح برای دوره راهنمایی تحصیلی و بعد از ظهر در اختیار آموزش پیش‌دبستانی است. میز و نیمکت‌ها در حد دانش‌آموز راهنمایی است و وقتی کودک پیش‌دبستانی پشت میز می‌نشیند، پایش به زمین نمی‌رسد.»

احسانی‌فر:

از آن‌جا که بچه‌ها در این مرحله کنجکاو و بی‌باک هستند و اطلاعاتی از مفهوم خطر ندارند، ما باید برایشان فضایی مناسب باز و بسته را تعبیه کنیم



تجهیزات گران، نه!

دکتر مفیدی در زمینه تجهیزات و وسایل چنین اظهار داشت: «در واقع استانداردها با ما حرف می‌زنند. هر فضا ویژگی خاص خودش را دارد. اگر آن‌چه که هست، نزدیک به هدف و سازمان‌دهی شده باشد، انتظارات را برآورده می‌کند. در محیط آموزشی که بچه‌ها و مربیان ساعات زیادی را در آن می‌گذرانند و با توجه به تحرکی که دارند، باید زمینه‌های نشاط و شادابی کودک فراهم شود. به‌ویژه لازم است وسایل و ابزار کار به خوبی چینش شده باشند. مقصود ما به‌کارگیری وسایل و تجهیزات گران‌قیمت نیست، بلکه در عین این که سادگی محور اصلی طراحی ماست، باید به عنصر مطلوبیت هم نظر داشته باشیم.»

پیش‌دبستانی، چنین درس‌ها و سرفصل‌هایی را نگنجانده‌اند. در آموزش پیش‌دبستانی ریاضی، علوم، سرودخوانی، قرآن و به تازگی بحث مفاهیم اجتماعی دیده می‌شود، اما بحث فضا مطرح نیست.»

حدادزاده نیز در ادامه اضافه کرد، نایسامانی فضاهای باز، هم‌چون بوستان‌ها یا حیاط پیش‌دبستانی‌ها اشاره کرد و نبود نسبی فضای امن یا بهداشتی را در آن‌ها متذکر شد. وی گفت: «لان وسایل بازی مورد استفاده در پارک‌ها و بوستان‌ها یا حیاط مدرسه‌ها کمی تغییر یافته و وضعیت بهتری پیدا کرده است. همین‌طور کف محل بازی بچه‌ها ایمن‌سازی شده است. ولی بحث برسر رهاکردن این وسایل است. از زمانی که نصب می‌شوند تا زمانی که فرسوده شوند، هیچ‌وقت به نظافت یا اصلاح عیوب آن‌ها پرداخته نمی‌شود.»

آن‌ها را مشخص می‌کنند. در مرکزی که یک کلاس را با کفپوش پوشانده بودند که تمام رنگی و شکل‌دار بود و پله‌ای که دو قسمت کلاس را از هم جدا می‌کرد، اصلاً قابل رؤیت نبود. طوری که حتی دانشجویان هم ممکن بود آن را نبینند. این موارد مسائل ریزی هستند که فقط با مطالعه می‌شود آن‌ها را برطرف کرد.»

خلاقیت و اکتشاف

زهره دهقانی، یکی از کارشناسان دعوت‌شده، به این امر اشاره دارد که معمولاً در پیش‌دبستانی‌ها، خلاقیت و قوه اکتشاف کودک نادیده گرفته می‌شود. او می‌گوید: «فضا بخش تعیین‌کننده‌ای در ارتقای مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های زندگی کودک است. فضا باید از جنبه فیزیکی تغییر کند. با این عدم تغییر،

طراحی برای چه کسی؟

جمیله حدادزاده، از فارغ‌التحصیلان رشته پیش‌دبستانی که درس «فضا» را با امتیاز عالی گذرانده است، در ارتباط با این بحث گفت: «در بازدیدهایی که از مهدکودک‌ها داشته‌ام، دریافته‌ام که این مراکز برای بچه‌های پیش‌دبستانی طراحی نشده‌اند. اغلب این مکان‌ها استیجاری هستند

فضای مهارتی و جست و جوگری

استاد دانشگاه علامه طباطبایی سؤال می‌کند: بچه‌ها برای چه کاری در آن فضای خاص وارد می‌شوند؟ این فضاها برای کاوش و جست و جویی و تقویت مهارت‌های اجتماعی تا چه حد آماده شده‌اند؟ در فضایی که بچه‌ها باید بنشینند و گوش بدهند و حرفی نزنند، آیا فرصتی برای تقویت مهارت‌های اجتماعی پدید می‌آید؟

دکتر مفیدی دربارهٔ ویژگی فضای باز و تجهیزات آن افزود: «موضوع نگهداری و نظافت تجهیزات در اغلب جوامع دیگر مورد توجه است. یعنی هر بار که سراغ آن وسیله می‌روید، ملاحظه می‌کنید به حفظ و مراقبت از آن پرداخته شده تا کاری که لازم است را به درستی انجام دهد.»



وی در ادامه به اهمیت حیاط باز فضای باز مراکز پیش دبستانی به عنوان محیطی برای فعالیت‌های اساسی اشاره کرد و از احسانی فر پرسید: «نظر شما دربارهٔ فضاهای باز آموزشی در این مراکز چیست؟»

کنجکاو، محدودیت!

احسانی فر با اشاره به کنجکاو بودن بچه‌ها در سنین پیش دبستانی گفت: «از آن جا که بچه‌ها در این مرحله کنجکاو و بی‌پاک هستند و اطلاعاتی از مفهوم خطر ندارند، ما باید برایشان فضایی مناسب باز بسته را تعبیه کنیم. این به خودی خود بحث محدودیت را پیش می‌آورد. طراحی

این فضاها نباید خطرآفرین باشد. مثلاً اگر قفسه‌ای در دسترس وجود دارد و وسایلی در آن گذاشته می‌شود، نباید خطرآفرین باشد. با توجه به این که فضاهای موجود در اغلب نقاط برای پیش دبستان ساخته نشده‌اند، از دستگیره‌ها گرفته تا شیرهای آب‌خوری باید مناسب و بی‌خطر شوند و در حد و اندازهٔ قد بچه‌ها باشند.»

فضا و افراد

دکتر مفیدی با اشاره به اهمیت نیازهای کودکان و این که طراحی باید در خدمت تحقق اهداف آموزش پیش دبستانی باشد، ادامه داد: «فضا با افراد در آن، ارتباط برقرار می‌کند. وسایل نیز این ارتباط را برقرار می‌کنند. هر کدام از وسایل موجود در

مجدفر:
از دیدگاه مدیریتی، ما باید از الگوهای موفق الگوبرداری کنیم و با توجه به ویژگی‌های حداقلی خودمان، شرایطمان را با استانداردها تطبیق دهیم

راه‌پله‌ها، آب‌خوری‌ها، محل‌های رفت و آمد، دست‌شویی‌ها، کمد‌ها و قفسه‌ها و چینی‌ها که دارند، ممکن است مشکل ایجاد کنند و خطرآفرین باشند. نمی‌توان توجه بچه‌ها را که می‌دوند، می‌جهند و این احساس را دارند که خطری وجود ندارد، فقط با گفتن جلب کرد.

مونه‌سوری اولین کسی بود که گفت: «اگر کودک در محلی بازی کند که در آن صندلی بزرگی وجود دارد و این باعث خطرآفرینی و حادثه برای کودک شود، این دشواری و ناسازگاری از کودک نیست، بلکه از وسیله است که باعث ناسازگاری او می‌شود. در واقع مونه‌سوری اولین کسی بود که گفت

وسایل باید به صورت مینیاتوری باشند. این که بچه‌های الآن در بازی‌های خود قوری، سماور و بشقاب کوچک دارند و همه چیز در اندازهٔ بچه‌هاست، ایده‌اش از همان زمان است. او در طراحی فضا، قفسه‌ها را پایین آورد تا همه چیز در دسترس کودک باشد. وسایل بازی و ظروف غذاخوری کوچک شد تا در دستان کودک جا شود.

اگر وسایل و تجهیزات متناسب با قد و قامت و روحیهٔ کودکان باشند، خیلی از مشکلات رفتاری آن‌ها کم می‌شود. متأسفانه مربیان ما از هنر سازمان‌دهی فضا بی‌بهره‌اند. آن‌ها به کتاب، دفتر و شعر، بیشتر از خود کودک توجه دارند. مربیان باید برای سازمان‌دهی فضا آموزش ببینند.»

توجه به رشد و نیازهای کودک

دهقانی در ادامهٔ سخنان قبلی خود گفت: «از قرن ۱۷ میلادی تا به حال، مطالعه روی کودکان دنبال شده است. اما آیا محققان واقعاً می‌دانند حرف دل کودکان چیست؟ البته خوش‌بختانه در ایران تحقیقاتی روی ابعاد میز و صندلی، تخت‌خواب و میز تعویض کودکان شیرخوار انجام شده است. ولی مسئله این است که ما به اهل کار آموزش نداده‌ایم. یا به افرادی که باید از این وسایل استفاده کنند، شیوهٔ استفادهٔ صحیح را نگفته‌ایم. به قول خانم دکتر مفیدی، ما سازمان‌دهی نداریم. حتی بسیاری از مربیان ما تحصیلات پیش دبستانی ندارند و کودک را نمی‌شناسند. درحالی که علم روز، کودک را از بدو تولد تا شش سالگی مطالعه کرده است و می‌شناسد. می‌داند کودک در مراحل رشد چگونه یاد می‌گیرد و بازی از بهترین راه‌های آموزش است. من فکر می‌کنم باید از یافته‌های دیگران در خارج از ایران دربارهٔ کودک و رشد او استفاده و آن را بومی‌سازی کنیم»

بازنگری

دکتر مفیدی، ضمن تأیید مفید بودن استفاده از برخی نظرات و تجربه‌های دیگران،





حدادزاده:

برای رسیدن به سطحی از امنیت، به تصور این که رسیدن به وضعیت مطلوب دور از دسترس است، تلاش چندانی نمی شود

بر آن نقدهایی را مترتب دانست. وی گفت: «استفاده از تجربه‌های دیگران در جاهایی که نظری و تجربه‌ای نداریم، خوب است، اما به آن معنی نیست که چشم‌پسته آن‌ها را قبول کنیم. باید جهت این استفاده را به سویی ببریم که در آن، مانند فضا، غفلت‌هایی داشته‌ایم. درباره فضای سنتی و فعلی خود شناخت به دست آوریم و با آگاهی، نقاط کور را متناسب با نیازهای کودکان، خواست والدین و انتظارات مربیان طراحی و تقویت کنیم. انتظاری که جامعه از مرکز آموزشی دارد، از تالار غذاخوری ندارد. نیاز است نگاه خود را تغییر زاویه دهیم، در فضاهای کنونی بازنگری داشته باشیم و فضای بهتری را با توجه به استانداردها و نیاز کودکان پدید آوریم.»

تجربه موفق بومی سازی فضا

احسانی فر، پس از اتمام سخنان دکتر مفیدی، در مورد بحث توجه به تجربه‌های سایر نقاط جهان در مورد فضا گفت: «موضوعی که عنوان شد به این معنی نیست که علم روز درباره نیاز کودکان و مراحل رشد آن‌ها نادیده گرفته شود و یا حتی وجوه مشترک انسان‌ها را نادیده انگاشت. بحث بر سر این است که کپی برداری نشود.»

اطلاع از نقص‌ها

«حال که نقص‌ها بیان شد، باید چه اصولی در طراحی فضاهای پیش‌دستانی یا سایر فضاهای آموزشی در نظر گرفته شوند و چه هشدارهایی به دست‌اندرکاران داده شوند؟» این سؤالات را دکتر مفیدی مطرح کرد و احسانی فر در چند کلمه و کوتاه چنین پاسخ داد: «در هر صورت باید دوره پیش‌دستانی را اصلاح کنیم. باید توجه به سنین پایه آموزشی محور قرار گیرد. تا زمانی که این ریزینی انجام نشود، به امور دیگر نمی‌توان رسید.»

مجدفر نیز در ادامه افزود: «ما با استانداردها فاصله زیادی داریم. همان‌طور که خانم دکتر مفیدی اظهار داشتند، به تغییر دیدگاه نیاز داریم. ما فضاهای در دسترس زیادی داریم که اگر مدیران و مربیان واحدهای پیش‌دستانی نوع نگاه خود را در مدیریت یا استفاده از آن‌ها عوض کنند، می‌شود بهره‌برداری از آن‌ها را سامان دهی کرد. اگر به یک اتاق کلاسیک و سنتی اکتفا شود و بچه‌ها فقط از آن جمع شوند و بنشینند، قطعاً اتفاقی نخواهد افتاد.

بر این گسترش افق نگاه، با یادآوری موضوع کتاب «توتوچان» تأکید می‌کنم. کتاب ماجرای یک دختر بچه ژاپنی در جنگ جهانی دوم است. او در سال ۱۹۴۸ به مدرسه‌ای می‌رود که از واگن‌های قطارهای منهدم‌شده شکل گرفته است. روزی مدیر این مدرسه فقیر به بچه‌ها می‌گوید می‌خواهیم به اردو برویم. بچه‌ها عصر آن روز خوراکی و چادر می‌آورند تا به خیال خود به دامن طبیعت بروند. تا شب منتظر می‌مانند و اتفاقی نمی‌افتد. سپس مدیر آن‌ها را به واگنی دیگر می‌برد و می‌گوید این چادرهای ماست. دور تا دور محل را چادر می‌زنند و بچه‌ها در گروه‌های ۵-۶ نفره در آن‌ها ساکن می‌شوند. ما این موضوع را در مجله رشد مدیریت طرح کردیم و گفتیم چون ممکن است سفر با خودرو خطرناک باشد، مدیران اردوها را در مدرسه‌های خود به این صورت برپا کنند. مدیری نوشته بود که این‌گونه عمل کردیم

و بچه‌ها لذت‌بخش‌ترین روزشان را گذراندند. ملاحظه می‌کنید که ما در مدرسه حیات داریم و می‌توانیم در گوشه‌ای از آن آلاچیقی برای قصه‌گویی برپا کنیم. نمازخانه هم داریم. می‌توانیم کلاس قرآن پیش‌دستانی را به آن‌جا منتقل کنیم. ما در مدرسه یا اطراف آن فضاهای در دسترس بسیاری مثل پارک‌ها یا فرهنگ‌سراها را داریم. اگر نگاه را عوض کنیم، می‌توانیم از امکانات به راحتی استفاده کنیم. همان‌طور که خانم دکتر مفیدی گفتند، باید فضاها را احیا کنیم.»

فضاسازی با برنامه‌ریزی

سر دبیر مجله رشد آموزش پیش‌دستانی، با اشاره به مباحث مطرح شده در مجله، از جمله نشست علمی مجله با کارشناسان و مربیان قرآن پیش‌دستانی و انس با قرآن کریم، گزارش‌های مربوط به آموزش زبان خارجی و دیگر موارد گفت: «به عنوان جمع‌بندی اشاره می‌کنم که این مباحث می‌تواند ادامه‌دار باشد. ما در این جلسه نیز به مسائل پیش‌دستانی و وضعیت موجود در زمینه فضای آموزشی پرداختیم. اما هنوز به‌طور کافی در مورد چالش‌های فضا بحث نکرده‌ایم. از نکات مورد توجه در مورد فضا این است که فضا با افرادی که در آن رفت‌وآمد می‌کنند، با والدین، کودکان و مربیان، ارتباط برقرار می‌کند. این ارتباط حساس است و باید برای آن برنامه‌ریزی کرد. ما باید با فرهنگ فضای خود آشنایی پیدا کنیم و در مؤلفه‌های بومی خود بازنگری کنیم. توجه به اصول طراحی و امنیت و برانگیزانندگی محیط مهم است و این‌جا بر آن تأکید شد.

مسئله مهم دیگر این است که خود کودکان هم در ارتباط با فضا و نحوه استفاده از آن آموزش ببینند. آگاهی دادن به مربیان و پدران و مادران در مورد نحوه استفاده از تجهیزات توسط کودکان نیز از اهمیت برخوردار است. و در پایان هشدار می‌دهم که دست‌اندرکاران و مسئولان که از کنار موضوع فضا بی‌تفاوت نگذرنند، زیرا فضا می‌تواند تغییر ضروری در یادگیری را باعث شود و به اندیشه‌ورزی بهتر بینجامد»

